

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Kraków, dnia 11 kwietnia 2024 r.

Poz. 2892

UCHWAŁA NR LIII/437/2024 RADY GMINY LIPINKI

z dnia 19 marca 2024 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lipinki na lata 2023-2026”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 40 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 840 z późn. zm.) Rada Gminy Lipinki uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lipinki na lata 2023 – 2026”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

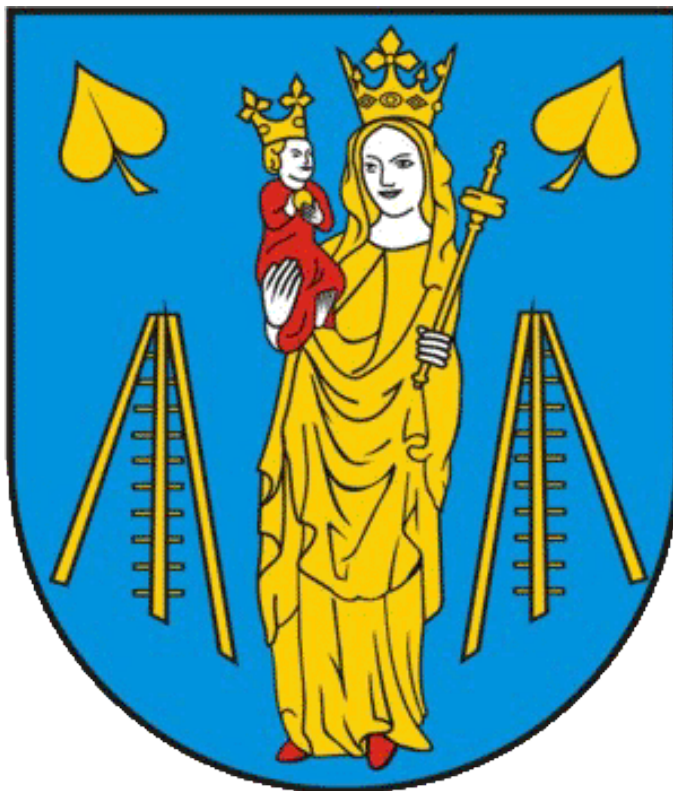
§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Lipinki.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Bogdan Czełuśniak

Załącznik do uchwały Nr LIII/437/2024
Rady Gminy Lipinki
z dnia 19 marca 2024 r.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY LIPINKI
2026**

NA LATA 2023-

Spis treści

- .
- .
- .
- .

. Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do Roku 2020 (z perspektywą do 2030)

- .

Instrumenty realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

1. Wstęp

Przedmiotem niniejszego programu jest dziedzictwo kulturowe Gminy Lipinki, odzwierciedlające historię oraz znaczenie regionu. Celem natomiast jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy Lipinki w okresie najbliższych czterech lat. Wskazane w programie działania mają na celu poprawę stanu zabytków.

Gminny program opieki nad zabytkami nie jest aktem prawa miejscowego, natomiast stanowi dokument uzupełniający dotychczas przyjęte akty prawa miejscowego, uwzględniając zadania z zakresu opieki nad zabytkami. Określa sposób ich realizacji, poprzez stosowne działania organizacyjne i finansowe oraz upowszechniające wiedzę o zabytkach. Gminny program opieki nad zabytkami ma również pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Poprzez działania edukacyjne ma także budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni.

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, nie tylko właściciele i użytkownicy obiektów i obszarów zabytkowych, ale wszyscy mieszkańcy. Zachowane i należycie pielęgnowane zabytki wyróżniają obszar gminy i przesądzają o jej atrakcyjności, jak również świadczą o historii, tradycji naszego

regionu. Sprawny i skuteczny system ochrony i opieki nad zabytkami powinien odbywać się we współpracy samorządu, właścicieli i użytkowników zabytków oraz mieszkańców przy udziale organizacji pozarządowych. Wspólne starania o zachowanie dziedzictwa wzmacnia poczucie tożsamości oraz integruje społeczność lokalną.

Przyjęty przez Radę Gminy w formie uchwały, gminny program opieki nad zabytkami jest elementem polityki samorządowej. Służy podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lipinki*, stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Określa ona przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi. Art. 87 ust. 1 cytowanej ustawy nakłada na Wójta obowiązek sporządzania na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami. W art. 87 ust. 2 ustawy wymienione zostały cele programu, do których należy w szczególności:

- 1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 3) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 4) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 5) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 6) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Zgodnie z art. 87 ust.1-3 ww. ustawy Gminny Program Opieki nad Zabytkami przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Następnie program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu Wójt sporządza co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Obowiązujące uwarunkowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad nimi zostały zawarte w wielu dokumentach, do których należą:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. już w preambule zobowiązuje naród polski „by przekazać przyszłym pokoleniom wszystko, co cenne z ponad tysiącletniego dorobku”. Art. 5 stanowi, że „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą równoważnego rozwoju.” W myśl art. 6 „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju (ust. 1), oraz udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym (ust. 2). Art. 86 wskazuje, że „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Określa politykę zarządzania zabytkami, wyznacza główne zadania państwa i właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres, formy ochrony i opieki nad zabytkami, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, jak również organizację organów ochrony zabytków.

Art.3. cytowanej ustawy definiuje pojęcie:

· **zabytek** jako nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

· **zabytek nieruchomy** – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa powyżej;

· **zabytek ruchomy** – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa powyżej;

· **zabytek archeologiczny** – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

W myśl **art. 4** ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art.6. wymienia zabytki, które podlegają ochronie i opiece, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019r. poz. 1479),
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego.

Art.7. określa formy i sposób ochrony zabytków, do których należy:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 1a) wpis na listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Art.16. ust.1 wskazuje radę gminy jako organ, który może utworzyć, w drodze uchwały, park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej – po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art.17. określa sposób zarządzania parkiem kulturowym oraz zakazy i ograniczenia dotyczące terenu parku.

Art.18. wymienia dokumenty strategiczne sporządzane na szczeblu krajowym, wojewódzkim,

powiatowym i gminnym, gdzie uwzględnia się ochronę i opiekę nad zabytkami oraz precyzuje co w szczególności zawierają wymienione koncepcje, strategie, analizy, plany i studia.

Art.19. wskazuje, że studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego uwzględniają: ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenie, inne zabytki nieruchome znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków oraz parki kulturowe, ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami, strefy ochrony konserwatorskiej ustalone w zależności od potrzeb, na których obowiązują ograniczenia, zakazy i nakazy mających na celu ochronę znajdujących się na tych terenach zabytkach.

Art.20. mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art.21. wskazuje na ewidencję zabytków jako o podstawie sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art.22. określa w jakiej formie są prowadzone ewidencje zabytków krajowe, wojewódzkie i gminne oraz że włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

Ponadto art. ten wskazuje na zabytki, które powinny być ujęte w gminnej ewidencji zabytków:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art.89. stanowi, że organami ochrony zabytków są: minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków oraz wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym w art. 7 ust. 1 pkt. 9 określa zadania własne gminy „*zaspokojenie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne gminy obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczenia terenów na określone cele oraz ustalenia zasad ich zagospodarowania i zabudowy. W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się zwłaszcza wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się uwarunkowania wynikające m.in. ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej oraz występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych (art. 10 ust. 1 pkt 4 i 9 u.p.z.p.). W studium określa się w szczególności obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej oraz obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary przestrzeni publicznej (art. 10 ust. 2 pkt 4 i 8 u.p.z.p.)

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków
- 3) parków kulturowych.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody określa między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną opieką konserwatorską.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami - celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej precyzuje, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Meczenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Meczenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których

znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie – w ramach ustawy gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- 1) **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach.** Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).
- 2) **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.**

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lipinki odwołuje się do dokumentów na poziomie ogólnokrajowym, regionalnym, czyli wojewódzkim i lokalnym. Dokumenty te to różnego rodzaju strategię, studia i programy.

4.1.1. Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do Roku 2020 (z perspektywą do 2030)

Głównym celem Strategii jest tworzenie warunków wzrostu dochodów mieszkańców Rzeczypospolitej Polskiej przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

4.1.2. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030

Została przyjęta przez Radę Ministrów 27 października 2020 roku. Celem głównym Strategii jest „wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków”, który będzie realizowany przez trzy cele szczegółowe tj.

- Cel szczegółowy 1: Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne;
- Cel szczegółowy 2: Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich;
- Cel szczegółowy 3: Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

W Strategii przyjęto, że digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie zbiorów dziedzictwa kulturowego za pomocą Internetu należą do najważniejszych przedsięwzięć prowadzących do rozwoju kultury cyfrowej w Polsce. Szczególnie istotne dla tej koncepcji będzie podnoszenie kompetencji cyfrowych kadr instytucji kultury i archiwów, unowocześnianie usług wraz z wzmacnianiem ich zaplecza technologicznego oraz upowszechnianie rozwiązań cyfrowych wśród instytucji kultury zlokalizowanych poza obszarem działalności ośrodków wiodących.

4.1.3. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Celem głównym Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 jest efektywne wykorzystanie wewnętrznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co stworzy warunki do wzrostu dochodów mieszkańca Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.

Cel główny polityki regionalnej do roku 2030 będzie realizowany w oparciu o trzy uzupełniające się cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy I: Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym;
- Cel szczegółowy II: Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych;
- Cel szczegółowy III: Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

4.1.4. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026

Przyjęty został Uchwałą Rady Ministrów 1 grudnia 2023 r. Celem głównym programu jest „jest zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce”.

Najważniejsze cele programu:

Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek.pl.

Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:

- włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
- kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

4. 2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

4.2.1. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2022-2025

Został przyjęty Uchwałą Nr LVI/800/22 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 4 lipca 2022r. Misja programu brzmi: „*Pielęgnowanie i przywracanie wartości cennych elementów krajobrazu kulturowego Małopolski, kreowanie poczucia regionalnej tożsamości, wzmacnianie odpowiedzialności obywatelskiej za kulturową spuściznę pokoleń oraz stworzenie spójnego systemu ochrony i opieki nad dziedzictwem.*” Program wskazuje cele, priorytety i kierunki działań określone w wyniku przeprowadzonej, aktualnej analizy zasobu dziedzictwa kulturowego w regionie.

·Cel strategiczny: *Harmonijne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego Małopolski dla sprostania wyzwaniom teraźniejszości i przyszłości oraz zapewnienia wysokiej jakości życia Małopolan.*

·Cel operacyjny 1: Skuteczna ochrona zasobów dziedzictwa i wartości kulturowych regionu

·Cel operacyjny 2: Efektywne zarządzanie regionalną przestrzenią kulturową

·Cel operacyjny III: Kompetentna edukacja i promocja w zakresie wartości dziedzictwa kulturowego

W ramach wyznaczonych celów określono priorytety oraz kierunki działań, które stanowią wytyczne horyzontalne ułatwiające prowadzenie skutecznej polityki ochrony regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz sprawowania właściwej opieki właścicielskiej nad posiadanymi dobrami kulturowymi.

Celem działania samorządu województwa jest skorelowanie polityki ochrony zabytków z polityką rozwoju regionalnego. Tylko prowadzenie spójnej polityki i zintegrowanej ochrony dziedzictwa kulturowego oraz współdziałanie wszystkich szczebli jednostek samorządu terytorialnego w województwie z instytucjami rządowymi i organizacjami pozarządowymi, placówkami badawczymi, środowiskami naukowymi, podmiotami gospodarczymi i właścicielami lub użytkownikami zabytków umożliwi osiągnięcie wyznaczonych celów i zamierzeń określonych w niniejszym dokumencie.

4.2.2. Strategia Rozwoju Województwa „MAŁOPOLSKA 2030”

Przyjęta Uchwałą Nr XXXI/422/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 17 grudnia 2020 roku. Stanowi podstawowy i najważniejszy dokument przyjmowany przez samorząd województwa. Pełni kluczową rolę jako plan postępowania władz samorządu regionalnego w zarządzaniu województwem, ale również jako narzędzie komunikowania się i partnerskiej współpracy ze społecznością regionalną. W oparciu o zapisy strategii przyjmowane są wszystkie dokumenty związane z prowadzeniem polityki rozwoju.

Główny cel strategii brzmi: „Małopolska regionem zrównoważonego rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i terytorialnym”. Aby to osiągnąć władze regionu wytyczyły pięć celów szczegółowych:

·Rozwój społecznie wrażliwy, sprzyjający rodzinie

Główne kierunki polityki rozwoju:

- małopolskie rodziny
- opieka zdrowotna
- bezpieczeństwo
- sport i rekreacja
- kultura i dziedzictwo
- edukacja
- rynek pracy

·Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka

Główne kierunki polityki rozwoju:

- innowacyjność
- konkurencyjność i przedsiębiorczość
- turystyka

- transport
- Cyfrowa Małopolska
- gospodarka o obiegu zamkniętym
 - Wysoka jakość środowiska i dążenie do neutralności klimatycznej
- Główne kierunki polityki rozwoju:
 - ograniczanie zmian klimatycznych
 - gospodarowanie wodą
 - bioróżnorodność i krajobraz
 - edukacja ekologiczna
- System zarządzania strategicznego rozwojem dostosowany do wyzwań dekady 2020-2030
- Główne kierunki polityki rozwoju:
 - system zarządzania strategicznego rozwojem
 - współpraca i partnerstwo
 - promocja Małopolski
- Zrównoważony i trwały rozwój oparty na endogenicznych potencjałach
- Główne kierunki polityki rozwoju:
 - ład przestrzenny
 - wsparcie miast
 - rozwój obszarów wiejskich
 - spójność wewnątrz regionalna i dostępność

4.2.3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego

Został uchwalony przez Sejmik Województwa w dniu 26 marca 2018 r. Uchwałą Nr XLVII/732/18. Jest głównym elementem systemu planowania przestrzennego w województwie i służy do określania przestrzennych aspektów polityki. Celem rozwoju przestrzennego dla Małopolski jest: „*utrzymanie, a w pewnych elementach nawet poprawienie stanu środowiska i podniesienie jakości krajobrazu i zasobów kultury, przy zapewnieniu warunków do stabilnego wzrostu gospodarczego i podniesienia standardów jakości życia mieszkańców drogą bardziej efektywnej gospodarki przestrzennej*”.

Kluczowe zasady polityki przestrzennej, których realizacja wymaga skoordynowanych działań na poziomie regionalnym i lokalnym, to m.in. także ochrona dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego i krajobrazu, sprowadzająca się do:

wzmocnienia faktycznej ochrony i świadome kształtowanie najcenniejszych krajobrazów Małopolski przy wykorzystaniu ustawy krajobrazowej;

rewitalizacji i rewaloryzacji najcenniejszych zespołów i obiektów dziedzictwa urbanistycznego, ruralistycznego i architektonicznego;

rozwoju różnych form turystyki zachowującej potencjał i wartości środowiska przyrodniczo-kulturowego i krajobrazu.

4.2.4 Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2022-2025

Został przyjęty Uchwałą Nr XXX/170/2021 Rady Powiatu Gorlickiego dnia 28 października 2021 roku. Zawiera katalog zasobów kulturowych poszczególnych gmin powiatu gorlickiego, a także ich charakterystykę. Jest kolejnym opracowaniem stanowiącym instrument powiatowej polityki administracyjnej dotyczącej poprawy stanu utrzymania i zarządzania zasobem powiatowego dziedzictwa kulturowego, ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego oraz promocji, edukacji i dokumentowania walorów dziedzictwa kulturowego.

Zgodnie z Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami cele powiatowego programu opieki nad zabytkami winny obejmować:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

4.2.5. Program Rozwoju Powiatu Gorlickiego na lata 2021-2027

Misja powiatu gorlickiego

Wykorzystanie w sposób zrównoważony potencjału społecznego, gospodarczego i kulturowego dla dobra mieszkańców Powiatu.

Wizja powiatu gorlickiego:

Powiat Gorlicki rozwija się zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, zapewniając mieszkańcom dostęp do miejsc pracy w przedsiębiorstwach i gospodarstwach rolnych, edukacji, opieki zdrowotnej, usług społecznych, czystego środowiska oraz dziedzictwa kulturowego.

Strategia zakłada realizację priorytetów strategicznych:

Cel strategiczny 1. Wysoki poziom aktywności społecznej oraz zaspokojenia potrzeb społecznych mieszkańców

Cel strategiczny 2. Wzrost aktywności gospodarczej z zachowaniem zasad ochrony środowiska

Cel strategiczny 3. Rozwój turystyki i rekreacji – w ramach którego jednym z celów operacyjnych w ramach obszaru *dziedzictwo i historia* jest: „Wykorzystanie dziedzictwa historycznego powiatu w celu osiągnięcia korzyści wizerunkowych oraz zwiększenia ruchu turystycznego”, a kierunkiem działań jest „Wykorzystanie dziedzictwa historycznego powiatu w celu osiągnięcia korzyści wizerunkowych oraz zwiększenia ruchu turystycznego” oraz „rewitalizacja zabytków na terenie powiatu”.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lipinki na lata 2018-2022 jest zgodny z dokumentami gminnymi o charakterze strategicznym.

5.1.1. Strategia Rozwoju Gminy Lipinki na lata 2021-2030

Strategia Rozwoju Gminy Lipinki na lata 2021-2030 została przyjęta Uchwałą Nr XXXVII/294/2022 Rady Gminy Lipinka z dnia 26 maja 2022 r.

Misja Gminy Lipinki brzmi: „Stworzenie najlepszych warunków do życia, rozwoju i inwestowania na terenie gminy Lipinki poprzez wszechstronny rozwój sfery społecznej, gospodarczej i przestrzennej oraz lepszą integrację społeczności lokalnej”. Wizja Gminy Lipinki: „Gmina Lipinki to region przyjazny mieszkańcom, rolnikom i przedsiębiorcom”.

W strategii określono:

·Cel strategiczny 1: Wysoki poziom aktywności społecznej oraz zaspokojenia potrzeb społecznych mieszkańców

Cel operacyjny: Poprawa bezpieczeństwa i komfortu zamieszkania na terenie Gminy

Cel operacyjny: Rozwój usług edukacyjnych

Cel operacyjny: Profilaktyka i ochrona zdrowia

Cel operacyjny: Wzrost poczucia tożsamości lokalnej i świadomości obywatelskiej

Cel operacyjny: Stały kontakt z mieszkańcami i prowadzenie konsultacji społecznych

Cel operacyjny: Aktywizacja społeczna osób starszych

Cel operacyjny: Wsparcie działania lokalnych stowarzyszeń i organizacji społecznych

Cel operacyjny: Rozszerzenie zakresu e-usług oraz wzrost poziomu cyberbezpieczeństwa w Gminie

Cel operacyjny: Podnoszenie jakości usług komunalnych

Cel operacyjny: Podnoszenie pracy jakości urzędu

·Cel strategiczny 2: Wzrost aktywności gospodarczej z zachowaniem zasad ochrony środowiska

Cel operacyjny: Ochrona środowiska i adaptacja zmian klimatu

Cel operacyjny: Optymalizacja w zaopatrzeniu energetycznym, w zaopatrzeniu cieplnym oraz gazowym, a także wspieranie OZE

Cel operacyjny: Oświetlenie najważniejszych budynków w Gminie oraz wymiana oświetlenia

Cel operacyjny: Promocja i wspieranie przedsiębiorczości

Cel operacyjny: Aktywizacja zawodowa osób w wieku produkcyjnym, biernych zawodowo lub bezrobotnych

Cel operacyjny: Rozwój rolnictwa

Cel operacyjny: Dostosowanie infrastruktury społecznej oraz przestrzeni publicznych do potrzeb różnych grup społecznych

·Cel strategiczny 3: Rozwój turystyki i rekreacji

Cel operacyjny: Wykorzystanie dziedzictwa historycznego Gminy w celu osiągnięcia korzyści wizerunkowych oraz zwiększenie ruchu turystycznego/ kierunek działań: rewitalizacja zabytków

Cel operacyjny: Dbłość o krajobraz Gminy, estetykę i ład przestrzenny

Cel operacyjny: Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele rekreacyjne i turystyczne

Cel operacyjny: Rozwój w obszarze usług komunikacyjnych i transportu

Cel operacyjny: Stałe podnoszenie atrakcyjności turystycznej Gminy

5.1.2. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Lipinki

Studium zostało przyjęte przez Radę Gminy Lipinki Uchwałą Nr XXVIII/238/2021 z dnia 28 września 2021r.

W Studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności z:

1. Dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu.
2. Stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony.
3. Stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego.
4. **Stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.**
5. Rekomendacji i wniosków zawartych w audycie krajobrazowym lub określenia przez audyt krajobrazowy granic krajobrazów priorytetowych.

6. Warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia.
7. Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia.
8. Potrzeb i możliwości rozwoju gminy, uwzględniających w szczególności:
 - a) analizy ekonomiczne, środowiskowe i społeczne,
 - b) prognozy demograficzne, w tym uwzględniające, tam gdzie to uzasadnione, migracje w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodka wojewódzkiego,
 - c) możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy,
 - d) bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę.
9. Stanu prawnego gruntów.
10. Występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych.
11. Występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych.
12. Występowania udokumentowanych złóż kopalin, zasobów wód podziemnych oraz udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla.
13. Występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych.
14. Stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno - ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami.
15. Zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych.
16. Wymagań dotyczących ochrony przeciwpowodziowej.

Na terenie gminy Lipinki znajduje się 1 zabytek ruchomy, 11 zabytków nieruchomych oraz 1 stanowisko archeologiczne, wpisane do rejestru zabytków. Są to najcenniejsze elementy krajobrazu kulturowego na terenie gminy, objęte są także ochroną w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego

5.1.3. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Lipinki

Rada Gminy Lipinki w 2005 r. uchwaliła plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Lipinki–Uchwała nr XXVIII/157/05/2005 z dnia 3 lutego 2005 r.

W Rozdziale I § 3 uchwały - *Ustalenia dla wszystkich terenów objętych* ustalono strefy ochrony konserwatorskiej

·strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” ustaloną dla obiektów i zespołów wpisanych do rejestru zabytków,

·strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” ustaloną dla obiektów cennych kulturowo, wpisanych do ewidencji zabytków

·strefę otuliny chronionych zespołów i obiektów, ustaloną dla obiektów i zespołów wpisanych do rejestru zabytków,

·strefę otuliny chronionych zespołów i obiektów wpisanych do ewidencji zabytków.

Ustalono również strefę ochrony archeologicznej pokrywającą się ze strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej dla Zamczyska w Krygu.

5.1.4. Gminny Program Rewitalizacji Gminy Lipinki na lata 2017-2022

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Lipinki został przyjęty Uchwałą Nr XXIII/236/2017 Rady Gminy Lipinki z dnia 6 czerwca 2017 roku.

Wizja obszaru rewitalizacji w 2022 roku brzmi: *„Podobszary rewitalizacji Lipinki, Kryg, Wójtowa to miejsce tętniące życiem posiadające lokalne centra, w których skupia się lokalne życie społeczne i kulturalne. Mieszkańcy, przede wszystkim dzieci i młodzież chętnie korzystają z usług edukacyjnych na wysokim poziomie i atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego, która opiera się na potencjale i tradycjach lokalnych. Dzięki podjętym działaniom rewitalizacyjnym na obszarze rozwija się przedsiębiorczość, co*

wiąże się ze wzrostem lokalnej gospodarki. Mieszkańcy poszczególnych podobszarów stanowią zintegrowaną społeczność, która wspólnie podejmuje stojące przed nią wyzwania i skupia się wokół rozwiązywaniu istotnych dla nich kwestii. Podejmowaniu wspólnych inicjatyw sprzyja wysoka jakość środowiska naturalnego oraz zmodernizowana infrastruktura i spójnie zagospodarowane przestrzenie publiczne służące wszystkim mieszkańcom obszaru rewitalizacji, często wykorzystywane do organizowania spotkań i wydarzeń o charakterze integracyjnym.”

W programie zostały wymienione cele rewitalizacji i przyporządkowane im kierunki działań:

1. Wysoki poziom aktywności społecznej oraz zaspokojenia potrzeb społecznych mieszkańców:

Kierunki działań:

- 1.1. Rozwój oferty spędzania czasu wolnego dla różnych grup wiekowych mieszkańców
- 1.2. Rozwój oferty kulturalnej dostępnej dla mieszkańców obszaru rewitalizacji
- 1.3. Rozwój oferty zajęć pozalekcyjnych w szkołach
- 1.4. Rozwój usług opiekuńczych dla dzieci, w tym oferty zajęć dodatkowych dla dzieci przedszkolnych
- 1.5. Zwiększenie poziomu integracji i zaangażowania społecznego
- 1.6. Zwiększenie dostępu do usług opiekuńczych dla osób starszych oraz niepełnosprawnych
- 1.7. Wsparcie działania lokalnych stowarzyszeń i organizacji pozarządowych (m.in. koła gospodyń wiejskich, klubów sportowych, stowarzyszeń promujących dziedzictwo kulturowe gminy)

2. Wzrost aktywności gospodarczej i rozwój przedsiębiorczości na obszarze rewitalizacji

Kierunki działań:

- 2.1. Wsparcie tworzenia nowych atrakcji i produktów turystycznych
- 2.2. Prowadzenie działań doszkalających, uczących pracy, przygotowujących do podjęcia zawodu, w szczególności osób zagrożonych bądź wykluczonych społecznie
- 2.3. Prowadzenie programów wsparcia i rozwoju przedsiębiorczości

3. Wzrost poziomu zaspokojenia potrzeb bytowych mieszkańców

Kierunki działań:

- 3.1. Rozwój sieci monitoringu, szczególnie przy obiektach użyteczności publicznej (np. szkoły)
- 3.2. Rozwój sieci i poprawa stanu technicznego dróg
- 3.3. Rozwój sieci i infrastruktury przystankowej
- 3.4. Tworzenie nowych miejsc parkingowych w centrach miejscowości i przy obiektach użyteczności publicznej
- 3.5. Rozwój sieci chodnikowej lub ciągów pieszo-rowerowych przy drogach o dużym natężeniu ruchu
- 3.6. Rozwój sieci oświetlenia ulicznego i chodników
- 3.7. Wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii
- 3.8. Wsparcie prac modernizacyjnych i termo modernizacyjnych budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej

4. Dostosowanie infrastruktury społecznej oraz przestrzeni publicznych do potrzeb różnych grup społecznych

Kierunki działań:

- 4.1. Prowadzenie prac związanych z przebudową, rozbudową, modernizacją oraz doposażeniem, a także dostosowanie do potrzeb osób o ograniczonych możliwościach ruchowych budynków użyteczności publicznej: sieci szkół, przedszkoli, obiektów sportowych, świetlic wiejskich, budynków wiejskich, budynków OSP na obszarze rewitalizacji

4.2. Tworzenie nowych i modernizacja istniejących miejsc spotkań oraz miejsc do rekreacji, szczególnie z wykorzystaniem istniejących zasobów oraz obiektów rekreacyjno-sportowych

4.3. Prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy istniejących obiektach zabytkowych

4.4. Zagospodarowanie dostępnych działek na obszarze rewitalizacji na cele społeczne, miejsca spotkań, miejsca rekreacji

W Gminnym Programie Rewitalizacji zaplanowano projekty związane z ochroną dziedzictwa lokalnego jak również projekty uzupełniające bezpośrednio odnoszące się do ochrony zabytków. Należą do nich:

- Odtworzenie przybudówki zabytkowego dworu na cele społeczne
- Renowacja zabytkowego kościoła p.w. Św. Bartłomieja Apostoła w Wójtowej
- Rewaloryzacja zabytkowego parku w Lipinkach.

W projektach podstawowych zwrócono uwagę na tzw. projekty „miękkie”:

· Podtrzymanie tradycji ludowych – warsztaty dla dzieci i młodzieży w Gminnym Centrum Kultury; projekt ma na celu ochronę i promocję dziedzictwa lokalnego oraz zwiększenie zaangażowania i integracji społecznej oraz rozwijanie więzi międzypokoleniowej, poprzez organizację warsztatów dot. przekazywania i podtrzymywania tradycji ludowej typowej dla regionu (poezja regionalna, konkurs pieśni patriotycznej), utworzenie izby pamięci

· Integracja i aktywizacja mieszkańców w działania promujące dziedzictwo lokalne gminy „Cudze chwalić swego nie znacie, dlatego nie promujecie”; podmiotem realizującym jest Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Lipińskiej „Jastrzębiec”, które zrzesza ludzi, których sercu bliska jest idea troski o lokalną tożsamość, pamiątki przeszłości, materialne i niematerialne dobra Ziemi Lipińskiej. Celem projektu jest zwiększenie zaangażowania i integracji społecznej poprzez promocje dziedzictwa lokalnego. Główne założenia projektu: przygotowanie opisów zabytkowych obiektów i ciekawych miejsc na terenie gminy, wykonanie tabliczek z informacjami nt zabytkowych obiektów i ich historii, które zostaną umieszczone przy obiektach zabytkowych, przygotowanie stałej wystawy dawnych fotografii w zabytkowym dworze w Lipinkach, montaż drogowskazów prowadzących do zabytków.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka i historia obszaru gminy

Gmina Lipinki położona jest w południowo-wschodniej części woj. małopolskiego w powiecie gorlickim. Od strony północno-zachodniej graniczy z gminą Biecz, od strony zachodniej z gminą Gorlice, od południa z gminą Sękowa, a od strony wschodniej z gminą Dębowiec i Skołyszyn (województwo podkarpackie). Gmina Lipinki jest gminą wiejską o pow. 66,45 km². Siedzibą gminy są Lipinki, a w jej skład wchodzi 6 miejscowości: Bednarka (w tym sołectwo Bednarka-Centrum i Bednarskie), Kryg, Lipinki, Pagorzyna, Rozdziele oraz Wójtowa.

Historycznie i administracyjnie Lipinki to wieś, która przywilej lokacyjny otrzymała w 1363 r. na mocy dekretu Kazimierza Wielkiego. Nazwa wsi pochodzi prawdopodobnie od licznych drzew lipowych rosnących na tym terenie. Wieś Lipinki należała w przeszłości do rodu Kuropatnickich, a później przeszła na własność rodu Straszewskich i Byszewskich. Do dnia dzisiejszego w Lipinkach zachowały się ślady panowania tych rodów w postaci: odbudowanego po pożarze zabytkowego kościoła rzymsko – katolickiego p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, zabytkowego dworu Byszewskich z zespołem parkowym oraz kaplicy cmentarnej z pocz. XX w. Na terenie Lipinek znajdują się również liczne zabytkowe kapliczki m.in. kapliczka wybudowana w miejscu głównego ołtarza pierwszej katolickiej świątyni z XIV w. p.w. św. Marcina oraz figury i krzyże przydrożne.

Lipinki mają także tradycje związane z wydobywaniem ropy naftowej, o czym świadczą nieliczne już trojaki i kiwony. Tradycje polskiego kopalnictwa skalnego i górniczego sięgają czasów średniowiecza. Już w XIV wieku znane było kopalnictwo ropy w okolicach Sękowej, Lipinek i Libuszy. Zachowana do dziś kopalnia „Anna” z 1854 r. – pierwsza w rejonie Lipinek, najstarszy w tym regionie szyb naftowy „Dziadek” z 1860 r., nazywany później „Lipa I” wydobywający ok. 20 kg ropy na dobę, ciągle czynna kopalnia ropy „Lipinki”. W latach 1854-1914 wykonano ponad 200 płytkich otworów kopanych i wierconych, z których znaczna część była eksploatowana jeszcze w 2001 roku. Jadwiga Straszewska

wybudowała w Lipinkach rafinerię nafty, w której produkowano m. in. parafinę, eksportowaną do Anglii, Belgii, Holandii, Niemiec, Szwecji i Francji. Rafineria została całkowicie zniszczona w 1914 r. w wyniku starć wojsk austrowęgierskich z rosyjskimi. W miejscowości Kryg istniała Szkoła Wiertaczy, finansowana przez ówczesne władze austriackie. Kształciła wiertaczy i kierowników kopalń, nie tylko na potrzeby gorlickiego zagłębia naftowego. „*Gorlice i region, swój rozwój zawdzięczają ropie, a to zobowiązuje, aby ocalić od zapomnienia...*” (cytat pochodzi z informatora *Skarb Gorlickiej Ziemi -ocalić od zapomnienia...*” Ewy Buhl, 2011r.)

Wieś Lipinki słynie z cudownej gotyckiej figury Matki Bożej Lipińskiej Łaskami Słynącej, ukoronowanej 17.08.1980 r., której wierna kopia umieszczona jest w ołtarzu głównym kościoła parafialnego. Do Sanktuarium Maryjnego przybywają liczne pielgrzymki szczególnie w okresie sierpniowych uroczystości odpustowych.

Nadanie Gminie Lipinki herbu

Herb został zatwierdzony Uchwałą Rady Gminy Lipinki 5 września 2004 r. Jego autorami są heraldycy z Krakowa. W herbie jest wszystko co wiąże się z historią Lipinek i ziemi lipińskiej. Począwszy od Matki Boskiej Lipińskiej z Dzieciątkiem Jezus na rękach. Gdzie błękit jest barwą Matki Bożej (kultu maryjnego), nieba i wiary. Złoto (żółty) symbolizuje boski majestat, a także króla – jako pomazańca Bożego, objawienie Ducha Świętego oraz szlachetność. Srebro (biel) to symbol czystości, uczciwości, pokoju i wody. Czerwień jest barwą krwi Odkupiciela, oznacza również miłość, dzielność i ogień. Występujące w herbie liście lipy nawiązują bezpośrednio do nazwy miejscowości – Lipinki, która powstała, jak głosi legenda, na miejscu wykarczowanych gajów lipowych. Trzeci element herbu to wieże wiertnicze symbolizujące bogactwo tej ziemi słynącej z ropy naftowej.

5.2.2. Zabytki ruchome

Na terenie gminy Lipinki w m. Kryg znajduje się figura św. Barbary z 1872 roku wpisana do rejestru zabytków województwa małopolskiego pod numerem B – 243/M, decyzja z 30 września 2011 roku.

Figura św. Barbary została ufundowana w 1872 roku przez hr. Adama Skrzyńskiego (właściciela okolicznych dóbr i kopalni naftowych w Krygu, Kobylance i Libuszy) w związku z założeniem rafinerii w Libuszy specjalizującej się w wyrobie benzyny aptecznej. Św. Barbara ubrana w suknię i płaszcz (podtrzymywany lewą ręką) spięty klamrą pod szyją. Na głowie ma koronę, w prawej ręce trzyma kielich, w lewej palmę męczeńską. Ze względu na wartość historyczną, artystyczną i naukową oraz związku z hr. Adamem Skrzyńskim zasługuje na ochronę prawną.

Do rejestru zabytków ruchomych woj. małopolskiego zostały wpisane poniższe obiekty:

Lipinki:

Wyposażenie kościoła pw. Wniebowzięcia NMP w Lipinkach (decyzja z 14.12.2009 r.; nr rej.B-176/M):

1. obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem (ołtarz boczny w kaplicy), XVII w.;
2. obrazy z chorągwi procesyjnej „Wniebowzięcie Matki Bożej” i „Serce Pana Jezusa”, pocz. XX w.;
3. rzeźba Chrystus Ukrzyżowany, ok. 1740 r.;
4. rzeźba Św. Paweł (ołtarz główny) XIX w.?
5. rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem, XVIII/XIX w.;
6. tabernakulum (ołt. gł.) I poł. XVIII w.;
7. ambona, pocz. XX w.;
8. konfesjonał, XIX w.;
9. konfesjonał, XIX w.;
10. antepedium, XIX w.;
11. krzyż ołtarzowy, pocz. XX w.;
12. chrzcielnica, XVII/XVIII w.;
13. kropielnica, XVI w.;

14. latarnia, XIX/XX w.;
15. epitafium Hieronima Kuropatnickiego, XVIII w.;
16. epitafium Mariusza Cichockiego, XVIII w.;
17. epitafium Straszewskich, XIX w.;
18. epitafium Kuropatnickich, XIX w.;
19. epitafium Jadwigi Straszewskiej, ok. 1903 r.;
20. epitafium Józefa Brzozowskiego I poł. XIX w.;
21. marmurowa tablica, II poł. XVIII w.;
22. tablica fundacyjna, II poł. XVIII w.;
23. tablica konsekracji kościoła, II poł. XVIII w.;

Kryg

Figura św. Barbary z 1872 r. na dz. ew. 1420/2 (decyzja z 30.09.2011 r., nr rej. B-243/M)

Wójtowa

Wyposażenie kościoła pw. Św. Bartłomieja Apostoła (decyzja z 23.09.2016 r., nr rej. B-442/M)

1. ołtarz główny, XVII w. z elementami późniejszymi;
2. obraz Matki Boskiej Niepokalanej (ołt. jw.) k. XIX w.;
3. obraz Św. Bartłomiej, poł. XIX w.;
4. ołtarze boczne, ok. 1760r.;
5. obraz św. Wojciech (ołt. b. lewy), pocz. XIX w.;
6. obraz św. Stanisław z Piotrowinem (ołt. jw.), k. XVIII w.;
7. ołtarz boczny (kaplica), poł. XVII w.;
8. obraz Koronacja Matki Boskiej (ołt. jw.), k. XIX w.;
9. tabernakulum, 1611 r.;
10. chór muzyczny, poł. XIX w.;
11. prospekt organowy, poł. XIX w.;
12. chrzcielnica, ok. 1760 r.;
13. kropielnica, XVI/XVII w.;
14. szafa zakrystyjna, II poł. XIX w.;
15. rzeźby grypy Ukrzyżowania (b. tęczowa), XVII w.;

Pagorzyna

Brak obiektów wpisanych do rejestru zabytków ruchomych

Bednarka

Brak obiektów wpisanych do rejestru zabytków ruchomych

Rozdziele

I. wyposażenie cerkwi pw. Narodzenia NMP (decyzja z 23.11.2011 r., nr rej. B-224/M)

1. carskie wrota, XIX/XX w.;
2. wrota diakońskie, XIX/XX w.;
3. ołtarz główny, XIX/XX w.;
4. tabernakulum (ołt. jw.) XIX/XX w.;

5. ołtarzyk żertwienny, XVIII w.;
6. ikona św. Mikołaja, XIX w.;
7. ikona Narodzenie Matki Boskiej, XIX w.;
8. krzyż procesyjny, XIX/XX w.;
9. polichromia I poł. XX w.;
10. obraz Narodzenie matki Boskiej I poł. XX w.;
11. obraz Płaszczonica, I poł. XX w.;
12. krzyż napriestolnyj, XIX/XX w.;
13. monstrancja, 1780 r.;
14. świecznik wiszący, ok. XIX w.;
15. świecznik siedmioramienny, XIX/XX w.;
16. trybularz, pocz. XX w.;
17. księga Służebnik, 1840 r.;
18. księga Ewangeliarz, 1891 r.;
19. oprawa księgi (księga jw.) 1891 r.;

II. wyposażenie cerkwi grekokatolickiej pw. Narodzenia NMP (decyzja z 17.01.2019 r. nr rej. B-485/M)

1. ikonostas, XIX/XX w.;
- 2-3 namiestne (ikonostas jw.) XIX/XX w.;
- 4-13 prazdniki, (ikonostas jw.) XIX/XX w.;
- 14-19 apostołowie, (ikonostas jw.) XIX/XX w.;
- 20-25 Prorocy, (ikonostas jw.) XIX/XX w.;
26. Ostatnia Wieczerza (ikonostas jw.) XIX/XX w.;
27. Chrystus Tronujący (ikonostas jw.) XIX/XX w.;
28. carskie wrota (ikonostas jw.) XIX/XX w.;
29. -30 wrota diakońskie, (ikonostas jw.) XIX/XX w.;
31. ołtarz główny, XIX/XX w.;
32. tabernakulum, XVIII/XIX w.;
33. krzyż procesyjny, XIX/XX w.;
34. płyta erekcyjna, 1784 w.;
35. obraz Ukrzyżowanie, II poł. XVIII w.;
36. obraz Ukrzyżowanie, 1834 r.;
37. obraz Matki Boskiej Nieustającej Pomocy I poł. XX w.;
38. obraz Płaszczonica, pocz. XX w.;
39. obraz Płaszczonica, XIX w.;
40. obraz Narodzenia NMP, pocz. XX w.;
41. obraz Narodzenia NMP, pocz. XX w.;
42. dekoracja malarska (prezbiterium), 1972 r.;
43. krucyfiks ołtarzowy, XIX/XX w.;
44. krucyfiks ołtarzowy, XIX/XX w.;

45. krucyfiks ołtarzowy, XIX/XX w.;
46. drzwi i odrzwia do zakrystii, XVIII w.;
47. zamek, XVIII w.;
48. lampka wieczna, XIX/XX w.;
49. kadzielnica, XIX w.

5.2.3. Zabytki archeologiczne

„Zamczysko” stanowisko archeologiczne nr 1 w m. Kryg, wpisane do rejestru zabytków decyzją z 4.11.1972 roku, pod numerem Ks. A – 699/72.

5.2.4. Dziedzictwo niematerialne

Ważną częścią dziedzictwa oprócz zabytków, dzieł sztuki i kolekcji cennych eksponatów jest także tradycja, żywe niematerialne przejawy kultury odziedziczone po przodkach i przekazywane kolejnym pokoleniom.

UNESCO w 2003 r. uchwaliło Konwencję w sprawie ochrony dziedzictwa niematerialnego. „Niematerialne dziedzictwo kulturowe”, w rozumieniu Konwencji, przejawia się między innymi w następujących dziedzinach:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego
- sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne;
- zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne
- wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata
- wiedza i umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Dwie z czterech form ochrony zabytków wskazanych w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami należą do kompetencji jednostek samorządu terytorialnego. Jest to:

1. utworzenie parku kulturowego (art. 7 pkt 3)

2. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. (art. 7 pkt 4)

Pozostałe formy ochrony zabytków ujęte w art. 7 ww. ustawy:

1. wpis do rejestru zabytków

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa

2. uznanie za pomnik historii.

5.3.1. Utworzenie parku kulturowego

Decyzja o utworzeniu parku kulturowego podejmowana jest w drodze uchwały rady gminy (ew. uchwały dwóch lub więcej gmin, jeśli park kulturowy położony jest na obszarze przekraczającym granice jednej gminy). Przed podjęciem uchwały konieczne jest zasięgnięcie opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Uchwała określa:

- nazwę parku
- jego granice
- sposób ochrony

zakazy i ograniczenia związane z prowadzeniem robót budowlanych, różnego rodzaju działalnością (rolniczą, przemysłową itp.), zmianami sposobu korzystania z zabytków nieruchomości oraz umieszczaniem znaków niezwiązanych bezpośrednio z samym parkiem.

Celem utworzenia parku kulturowego jest ochrona określonego obszaru krajobrazu kulturowego oraz zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

„Utworzenie parku kulturowego daje tę pożądaną szansę zapewnienia trwałej wartości i atrakcyjności lokalnego krajobrazu, jest swoistą „lokata” w walucie najcenniejszej w dzisiejszych czasach, jaką stanowi ta częśćka ziemi wyrażająca się pięknem i harmonią krajobrazu”.

Prof. dr hab. inż. arch. Zbigniew Myczkowski

Wójt (burmistrz, prezydent miasta), w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę gminy. Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Na terenie gminy Lipinki powyższa forma ochrony nie występuje.

5.3.2. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego

W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. (art. 1 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym).

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się w szczególności ochronę:

1. zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia
2. innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków
3. parków kulturowych

W studium i planie ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Plan powinien zawierać wykaz obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

5.3.3. Wpis do rejestru zabytków

Rejestr zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków.

Rejestr prowadzi się w formie odrębnych ksiąg dla zabytków:

1. nieruchomości
2. ruchomych
3. archeologicznych

Do rejestru nie wpisuje się zabytku: wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa, wpisanego do inwentarza muzeum, wchodzącego w skład narodowego zespołu bibliotecznego.

Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy.

Zabytek (część zabytku) wpisany do rejestru, który:

1. uległ zniszczeniu w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej
albo

2. którego wartość będąca podstawą wydania decyzji o wpisie do rejestru nie została potwierdzona w nowych ustaleniach naukowy zostaje skreślony z rejestru.

Zabytki wpisane do rejestru zabytków województwa małopolskiego

BEDNARKA

Wieś położona na południowy wschód od Lipinek i oddalona od niej o 5 km. Leży przy trasie Gorlice – Żmigród. Została osadzona na prawie niemieckim przed 1401 rokiem. Przez Piotra Biela, mniej więcej w 1530 roku, przeniesiona na prawo wołoskie. Po roku 1966 do wsi poczęli powracać Łemkowie, wysiedleni w 1946-1948 roku.

CMENTARZ WOJENNY NR 84 Z OKRESU I WOJNY ŚWIATOWEJ

Wpisany do rejestru zabytków województwa małopolskiego pod numerem A – 1357/M 9 lipca 2013 roku. Zakres ochrony obejmuje teren cmentarza wojennego znajdującego się na terenie cmentarza komunalnego, mogiły wraz z nagrobkami i ogrodzeniem. Zaprojektowany przez Hansa Mayra, jest miejscem pochówku 27 żołnierzy (13 znanych i 14 nieznanymi), 13 z armii niemieckiej i 14 z armii rosyjskiej. Założony na planie prostokąta, ogrodzony niskimi kamiennymi słupami połączonymi poręczami z żelaznych rur.

CERKIEW P.W. OPIEKI NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY, ob. kościół filialny pod wezwaniem Matki Boskiej Nieustającej Pomocy, jest kościołem pomocniczym Parafii rzymskokatolickiej p.w. Wniebowzięcia NMP w Lipinkach.

Wpisana do rejestru zabytków województwa małopolskiego pod numerem A – 212, 12 października 1990 roku. W odróżnieniu od tradycyjnej, trójdzielnej cerkwi łemkowskiej, nie ma babińca (tylko nawę i prezbiterium). Zamiast niego, podobnie jak na słowackiej, południowej Łemkowszczyźnie, zbudowano dwie wieże. W środku zachowany częściowo stary ikonostas. Jego górna część jest nowa, namalowana przez malarzy z Ukrainy. Oryginalne są natomiast cztery ikony “namiestne”, umieszczone na dole ikonostasu. Obrazują one (od lewej): św. Mikołaja, Matkę Bożą z Dzieciątkiem, Chrystusa Nauczającego i Archanioła Michała. Wśród ikon namiestnych zawsze po prawej stronie umieszczano ikonę “chramową” czyli obrazującą patrona świątyni. Ale w Bednarce nietypowo w tym miejscu znajduje się ikona Archanioła Michała. Góra ikonostasu też nie zachowuje tradycji łemkowskiej, która nad ikonami namiestnymi lokowała 12 tzw. prazdnyczek (ikony przedstawiające najważniejsze święta kalendarza liturgicznego), a nad nimi 6 dużych ikon z apostołami. W Bednarce tymczasem jest ich tylko 6. W cerkwi warto zwrócić uwagę na oryginalne malowidło przedstawiające procesję wiernych. Oryginalne są też carskie wrota i złożone wrota diakońskie. Obok cerkwi drewniany krzyż wzniesiony na pamiątkę 950-lecia chrztu Rusi Kijowskiej. Grekokatolicy sprawują liturgię sporadycznie. Cerkiew gruntownie odrestaurowana w latach 2000-2003. W kościele istnieje unikalne stanowisko nietoperzy.

(źródło: www.sanktuarium.lipinki.pl)

PAGORZYNA

CMENTARZ WOJENNY NR 103 Z OKRESU I WOJNY ŚWIATOWEJ

Wpisany do rejestru zabytków województwa małopolskiego pod numerem A – 1354/M 18 września 2013 roku. Zakres ochrony obejmuje teren cmentarza wraz z otoczeniem, mogiły wraz z nagrobkami i ogrodzeniem. Zaprojektowany przez Hansa Mayra, jest miejscem pochówku 180 żołnierzy (14 znanych, 166 nieznanymi) 14 z armii niemieckiej i 166 z armii rosyjskiej. Położony w Masywie Leśnym Łysej Góry, ogrodzony drewnianym płotem, groby w układzie nieregularnym.

ROZDZIELE

Rozdziele powstało w 1530 roku na wcześniej zagospodarowanej, ale opuszczonej przez kmieci części wsi Lipinek. Osiedlona na powstałych pustkach grupa osadników wołosko-ruskich nie zgadzała się ze starymi mieszkańcami ani wiarą, ani obyczajem, dlatego tę część Lipinek nazwano Rozdzielem.

Pamiętką po łemkowskiej przeszłości Rozdziała są m. in. kamienne kapliczki i krzyże. Najciekawszy tego typu zabytek stoi obok skrzyżowania tzw. Cesarskiego Traktu z Gorlic do Dukli z drogą Lipinki – Wapienne. Jest to figura św. Mikołaja, którą (według napisu na cokole) ustawiono tutaj w 1848 roku.

CMENTARZ WOJENNY NR 85 Z OKRESU I WOJNY ŚWIATOWEJ – ROZDZIELE

Wpisany do rejestru zabytków województwa małopolskiego pod numerem A – 1355/M 17 września 2013 roku. Zakres ochrony obejmuje teren cmentarza wraz z otoczeniem, mogiły wraz z nagrobkami ogrodzeniem i drogą dojazdową. Zaprojektowany przez Hansa Mayra, jest miejscem pochówku 37 żołnierzy (22 znanych i 15 nieznanymi) 4 z armii austro -węgierskiej, 14 z armii niemieckiej i 19 z armii rosyjskiej oraz trzech żołnierzy Wehrmachtu. Położony w południowej części wsi, po prawej stronie od Wapiennego. Ogrodzony drewnianym płotem sztachetowym. W pobliżu wejścia drewniany wysoki krzyż z obdasznicą. Układ grobów nieregularny, krzyże żeliwne z datą 1915

CERKIEW P.W. WNIĘBOZWĘCIA BOGURODZICY W ROZDZIELU (ob. prawosławna cerkiew pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej Maryi Panny)

Wpisana do rejestru zabytków pod numerem A – 58, 31 stycznia 1985 roku. Jest to budowla drewniana, trójdzielną (prezbiterium, nawa, babiniec), o konstrukcji zrębowej. Dachy kalenicowe, kryte blachą. Oryginalny kształt cerkwi wynika z faktu, iż do Rozdziała została przeniesiona dopiero w 1985. Świątynię wzniesiono w 1756 we wsi Serebnica koło Ustrzyk Dolnych (rozbudowano na przełomie XIX i XX w.), gdzie pozostawała przez ponad 200 lat. Po rozpoczęciu Akcji „Wisła” i wysiedleniu mieszkańców Serebnicy, cerkiew zaczęła popadać w ruinę. Staraniem wiernych prawosławnych z Rozdziała, świątynię przeniesiono w nowe miejsce i wyremontowano. Cerkiew znajduje się w południowej części wsi, przy drodze do Wapiennego.

CERKIEW P.W. NARODZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY W ROZDZIELU, ob. kościół filialny

Wpisana do rejestru zabytków pod numerem A – 198 z 4 kwietnia 1990 r. Zbudowana w 1786 roku z fundacji Kuropatnickiego. Znajduje się niedaleko skrzyżowania w centrum wsi, na prawo od drogi do Wapiennego. Część pierwotna o zatartych cachach stylowych architektury „józefińskiej”, dobudowa modernistyczna, nawiązująca do architektury cerkiewnej. Murowana, na styku części pierwotnej i dobudowanej – czworoboczna drewniana wieżyczka

Wewnątrz ikonostas i ołtarz, XIX w.

LIPINKI

KOŚCIÓŁ P.W. WNIĘBOWZĘCIA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY W LIPINKACH

Wpisany do rejestru zabytków pod numerem A – 188 z 8 grudnia 1989 roku. Pierwszy kościół w Lipinkach pod wezwaniem św. Marcina był drewniany i stał w samym środku wsi nad rzeką. Dowodem istnienia kościoła jest kapliczka, zbudowana z kamieni pochodzących z jego fundamentów i postawiona w tym miejscu. Stoi tam do dziś.

Treść inskrypcji na kapliczce obok drzwi: „*Anno Domini 1798, Bartłomiej i Katarzyna Wójcikowie fundatorowi tej kaplicy. Za ich staraniem jest pozwolone odprawiać w niej na dzień św. Marcina mszę świętą od roku 1804. Polecają się z całą rodziną i proszą o modlitwę do Boga*”.

Figura Matki Bożej w tym kościele znajdowała się do roku 1624, wtedy to wybudowano nowy, drugi kościół na północnym krańcu wsi. Nowy budynek kościelny, wymurowany z kamienia w stylu renesansowym, był okazały i piękny. Miał osobną dzwonnice z dzwonami i organy siedmiogłosowe. Miał również bardzo bogaty wewnętrzny wystrój, dużo znajdowało się w nim srebra i różnych wotów. Służył on 158 lat. Budynek został rozebrany w 1782 roku z powodu ruiny w jaką popadł. W roku 1776 Lipinki kupił Ewaryst Andrzej Kuropatnicki. Widząc, że kościół, który zastał, popada w ruinę, postanowił wybudować nowy kościół.

Kamień węgielny pod ten nowy, trzeci z kolei, kościół położony został 16 sierpnia 1780 roku. Kościół stoi do dziś, ale remontowany i odnawiany był już w 1887 r., gdyż powstały na sklepieniach i ścianach pęknięcia. Gruntowne prace nad odnowieniem kościoła prowadzone były również po dwóch pożarach – w 1912 r. i w 1972 r. Remont po pożarze w 1912 roku sprawił, że w kościele dominował kolor złoty i biały. Wywoływało to, wraz ze wspaniałymi obrazami i barokowymi rzeźbami, niesamowity efekt. Po zapaleniu świec na ołtarzach i kryształowym żyrandolu, wrażenie piękna i powagi potęgowało się. Wykonano wtedy stacje drogi krzyżowej z drewna dębowego, pochodzącego z pobliskich lasów. Pożar w 1972 roku zniszczył niemalże cały kościół. Spalił się dach i wieża, spadły dzwony, spłonął prawie cały wspaniały wystrój kościoła, częściowo spalona została także figura Matki Bożej Lipińskiej. Kościół przy pomocy miejscowej

ludności został odbudowany. Odnowiony został w nowym stylu, znacznie skromniej niż przed pożarem, ale za to bardziej wyeksponowano figurę. W kościele, przy wejściu, znajduje się potężne kamienne naczynie w kształcie ogromnego kielicha wysokości około 1 metra i średnicy ponad 60 centymetrów. Na dnie tego kielicha znajduje się zawsze święcona woda. Prawdopodobnie naczynie to znajdowało się również w pierwszym i drugim lipińskim kościele.

Ten tragiczny pożar miał miejsce tuż po uzyskaniu w Rzymie przez ordynariusza diecezji, biskupa Jerzego Ablewicza, zezwolenia na koronację łaskami słynącej figury Matki Bożej Lipińskiej na prawie papieskim. Ta okoliczność, a również żywotność kultu maryjnego od początku XVII w. w Lipinkach i okolicznych miejscowościach sprawiły, że biskup polecił wykonać wierną kopię zniszczonej figury. Po zrekonstruowaniu figury i odbudowie kościoła rozpoczęto przygotowania do koronacji, jako że dekret Kapituły Bazyliki św. Piotra w Rzymie zezwalający na koronacje figury wydany był już 13 lipca 1969 r., a jego realizacji przeszkodził pożar kościoła. Termin koronacji wyznaczono zatem na 17 sierpnia 1980 r. Było to niezapomniane wydarzenie dla wszystkich czcicieli figury Matki Bożej Lipińskiej. Aktu koronacji papieskimi koronami dokonał biskup ordynariusz tarnowski wraz z trzema biskupami pomocniczymi. W uroczystości wzięło udział 22 biskupów, około 800 księży, około 400 sióstr zakonnych i setki tysięcy wiernych.

MUROWANA KAPLICA CMENTARNA STRASZEWSKICH

Wpisana do rejestru zabytków województwa małopolskiego pod numerem A – 1352/M, 18 września 2013 roku. Zbudowana w 1882 roku przez hr. Jadwigę Straszewską (1826 – 1903), właścicielkę dóbr w Lipinkach oraz kopalni i rafinerii nafty. Autorstwo projektu kaplicy jest nieznane. Wewnątrz kaplicy na ścianie wejściowej, po obu stronach drzwi wejściowych - dwie tablice epitafijne: Ludwika Mięty Mikołajewicza (1843 – 1917) oraz Bolesława Jordana Stojowskiego (1841-1897). W podziemiach kaplicy pochowana fundatorka wraz z rodziną: Jan Straszewski, Helena Straszewska, Teofila Łętowska – Straszewska i jej syn Bolesław Stojowski.

ZESPÓŁ DWORSKO - PARKOWY

Wpisany do rejestru zabytków województwa małopolskiego pod numerem A – 103/M, 29 sierpnia 2007 roku. Pierwszy budynek dworski, po którym nie pozostały ślady, postawił hrabia Kuropatnicki. Zmarł on w 1788 roku, zaś jego żona rok później. Syn Kuropatnickiego, Józef, umarł bezpotomnie i dlatego Lipinki oddał przed śmiercią swemu cioteczemu bratu – Teofilowi Łętowskiemu. Potem Lipinki odziedziczyła jego córka Jadwiga, która wyszła za mąż za Franciszka Straszewskiego. To właśnie oni, po uprzedniej rozbiórce starego dworu, wybudowali w Lipinkach nową rezydencję, którą ukończyli w 1909 roku. Wcześniej, bo w 1870 roku, z wnuczką Jadwigi Straszewskiej ożenił się oficer armii austriackiej Wincenty Byszewski, herbu Jastrzębiec. Po śmierci Straszewskich dwór przeszedł w ich posiadanie. Posiadłości Byszewskich po drugiej wojnie światowej uległy rozparcelowaniu na mocy dekretu o reformie rolnej. (źródło: www.elipinki.pl)

WÓJTOWA

KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. BARTŁOMIEJA APOSTOŁA

Wpisany do rejestru zabytków województwa małopolskiego pod numerem A – 149, 16 maja 1989 roku. Pierwsze wzmianki o Wójtowej pochodzą z 1363 roku. Wieś należała wówczas do starosty bieckiego. Granice wsi zostały ostatecznie wytyczone w 1595 roku. Kościół p.w. Św. Bartłomieja Apostoła został zbudowany z fundacji królewskiej, prawdopodobnie na początku XVI w., choć istnieją źródła datujące jego powstanie na przełom XV i XVI w., jednak przed rokiem 1513, kiedy to założono parafię w Wójtowej. W 1650 roku Wójtowa została wcielona do parafii Lipinki. Kościół wielokrotnie przebudowywano: ok 1737 r. – przedłużono nawę, ponownie w 1918 r., w 1934 r. od południa dobudowano murowaną kaplicę i zakrystię.

CMENTARZ WOJENNY NR 102 Z OKRESU I WOJNY ŚWIATOWEJ

Wpisany do rejestru zabytków województwa małopolskiego pod numerem A – 1356/M 17 LIPCA 2013 roku. Zakres ochrony obejmuje teren cmentarza wraz z otoczeniem, mogiły wraz z nagrobkami I ogrodzeniem.

Zaprojektowany przez Hansa Mayra, jest miejscem pochówku 33 żołnierzy (30 znanych i 3 nieznanymi), 1 z armii austro - węgierskiej, 29 z armii niemieckiej i 3 z armii rosyjskiej. Położony na południowy wschód

od wsi, na skraju lasów Łysej Góry. Pośrodku znajduje się kamienny pomnik, na tylnej ścianie kamienny krzyż. Układ mogił regularny, rzędowy.

5.3.4. Wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa

Lista Skarbów Dziedzictwa zawiera zabytki ruchome o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego. Prowadzi ją minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Wpis następuje na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Z omawianej Listy skreśla się zabytek ruchomy, który przestał być zaliczany do jednej z kategorii ujętej w ustawie, na podstawie decyzji ministra. Postępowanie w sprawie skreślenia zabytku wszczyna się z urzędu lub na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

5.3.5. Uznanie za pomnik historii

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (złożony po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków), w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Cofnięcie uznania zabytku nieruchomego za pomnik historii następuje w trybie przewidzianym dla jego uznania. Pomnikami historii mogą być: obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy. W ewidencji powinny być ujęte:

1. zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
2. inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
3. inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Lipinki została założona w 2018 r. Ocenie poddano stan zachowania zabytków ujętych w ewidencji. W miarę możliwości Gmina Lipinki będzie wspierać działania właścicieli lub posiadaczy, a także podejmować działania mające na celu zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania.

Wnioski z analizy stanu dziedzictwa kulturowego gminy stanowiły punkt wyjścia dla formułowania priorytetów, kierunków działań i konkretnych zadań w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami gminy.

Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków Gminy Lipinki określa załącznik nr 1 do niniejszego programu.

5.5. Zabytki o największym znaczeniu dla gminy

Zabytki o największym znaczeniu dla gminy, znajdujące się na jej terenie:

- kościół p.w. Wniebowzięcia NMP w Lipinkach
- kapliczka św. Marcina
- kaplica cmentarna Straszewskich w Lipinkach
- drewniany kościółek p.w. Św. Bartłomieja Apostoła w Wójtowej
- cerkwie

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.

W celu właściwej oceny stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Lipinki przeprowadzono analizę SWOT.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
---------------------	---------------------

<ul style="list-style-type: none"> ·opracowana gminna ewidencja zabytków ·Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego na obszarze całej gminy ·Sanktuarium Matki Bożej Wniebowziętej w Lipinkach ·uwzględnienie ochrony dziedzictwa kulturowego w różnych dokumentach strategicznych gminy ·liczne występowanie krzyży i kapliczek ·bogata historia regionu ·działalność Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Lipińskiej „Jastrzębiec” którego celem statutowym jest m. in.: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Gromadzenie, promocja i upowszechnianie wiedzy o historii, pamiątkach przeszłości, kulturze, przyrodzie i współczesnym obliczu Ziemi Lipińskiej</i> - <i>Wspieranie działań na rzecz aktywnej ochrony narodowego dziedzictwa lokalnego, zabytków kultury materialnej i niematerialnej, sztuki ludowej oraz przyrody</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ·niedostatek środków publicznych na ochronę zabytków, ·modernizacja i przekształcanie zabytkowych domów, co zmienia ich wartość kulturową, ·starzenie się społeczeństwa – ucieczka młodzieży do miast, ·niewielka liczba zabytków wpisanych do rejestru zabytków, ·słaba świadomość społeczna dotycząca wartości obiektów zabytkowych i potrzeby ich ochrony. ·niewystarczająca informacja turystyczna ·duża liczba obiektów wymagających renowacji i modernizacji
<p>SZANSE</p>	<p>ZAGROŻENIA</p>
<ul style="list-style-type: none"> ·podnoszenie atrakcyjności turystycznej z wykorzystaniem zasobów kulturowych, ·utrzymanie i eksponowanie zachowanych zabytków lokalnych, ·podnoszenie wiedzy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, ·rozwój turystyki i agroturystyki, ·promocja dziedzictwa kulturowego Gminy Lipinki ·finansowanie ze środków gminy prac konserwatorskich, ·fundusze UE jako źródło dofinansowania inwestycji ·aktywny udział stowarzyszeń w kultywowaniu i zachowaniu lokalnego dziedzictwa 	<ul style="list-style-type: none"> ·wzrost kosztów renowacji i konserwacji obiektów zabytkowych; ·konieczność poniesienia dużych nakładów na rewitalizację obiektów zabytkowych; ·niedostatek środków publicznych na prace konserwatorskie; ·brak potencjalnych inwestorów ·zastępowanie tradycyjnej zabudowy współczesną obcą lokalnej tradycji, ·niskie zaangażowanie społeczne w temacie ochrony dziedzictwa kulturowego, ·postępująca degradacja zabytków.

7. Założenia programowe

Dokonana analiza szans i zagrożeń wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego gminy pozwala na określenie podstawowych priorytetów w zakresie opieki nad zabytkami.

Priorytety Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami i kierunki działań

PRIORYTET I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno – gospodarczego gminy

Kierunek działań	Zadania
Podejmowanie działań w zakresie	·prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich, budowlanych i

renowacji i odnowy zabytków	<p>innych przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy Lipinki</p> <ul style="list-style-type: none"> ·podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków stanowiących własność gminy Lipinki ·zmiana sposobu użytkowania lub adaptacji nieużytkowanych obiektów zabytkowych, będących własnością gminy do nowych funkcji ·udzielanie dotacji na prace rewaloryzacyjne przy obiektach zabytkowych niestanowiących własności gminy w postaci stosowanej uchwały dot. dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane ·współpraca z przedstawicielami kościoła – właścicielami cennych zabytków zlokalizowanych na terenie gminy ·współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, Starostwem Powiatowym i innym urzędami i instytucjami zajmującymi się ochroną zabytków ·zahamowanie procesów degradacji zabytków i obiektów o wartościach historycznych, poprawa stanu ich zachowania
Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne i turystyczne	<ul style="list-style-type: none"> ·Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni: zespół dworsko –parkowy w Lipinkach, cmentarze wojenne z I wojny światowej

PRIORYTET II: Promocja dziedzictwa kulturowego i podnoszenie świadomości społeczności lokalnej w zakresie potrzeby ochrony i opieki nad zabytkami

Kierunek działań	Zadania
Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	<ul style="list-style-type: none"> ·współpraca ze stowarzyszeniami i innymi organizacjami społecznymi działającymi w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego ·opracowanie szlaków i ścieżek tematycznych związanych z dziedzictwem kulturowym gminy ·włączenie najbardziej atrakcyjnych obiektów zabytkowych w trasy turystyczne, ścieżki i trasy edukacyjne, za pomocą oznakowania turystycznego obszaru (drogowskazy, tablice informacyjne, mapy, przewodniki), ·utworzenie prezentacji związanej z zabytkami na stronie internetowej gminy ·udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz Programu opieki nad zabytkami Gminy Lipinki na stronie internetowej gminy
Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków	<ul style="list-style-type: none"> ·promocja rezultatów prawidłowo przeprowadzonych działań rewaloryzacyjnych przy zabytkach ·włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w placówkach oświaty na terenie gminy, ·organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, prezentacja najcenniejszych obiektów zabytkowych i ich historii, ·udział w szkoleniach i konferencjach poświęconych ochronie dziedzictwa kulturowego, ·współpraca z organizacjami pozarządowymi i instytucjami w zakresie popularyzacji ochrony dziedzictwa kulturowego

Priorytet III Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Kierunek działań	Zadania
Dokumentacja dziedzictwa	<ul style="list-style-type: none"> ·prowadzenie Gminnej Ewidencji Zabytków:

kulturowego gminy Lipinki	<ul style="list-style-type: none"> - aktualizacja kart adresowych gminnej ewidencji zabytków - włączanie nowych obiektów zabytkowych, które zostaną uznane za wartościowe np. kapliczki, figury, krzyże przydrożne, obiekty architektury itp. - weryfikacja obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków - wyłączenie kart w przypadku np. zniszczenia zabytku, utraty wartości zabytkowych
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> • opracowywanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, szczególnie obszarów o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi (w tym weryfikacja obowiązujących w zakresie aktualizacji zagadnień związanych z ochroną zabytków) oraz obszarów wskazanych do ochrony w studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego gminy • konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (głównie w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji)

8. Instrumenty realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Zadania realizowane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Lipinki będą wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

- a) **instrumentów prawnych** – wynikających z obowiązujących przepisów prawnych; aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem zagadnień ochrony zabytków, wnioskowanie o wpis do wojewódzkiego rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonania decyzji administracyjnych z zakresu opieki nad zabytkami np. Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- b) **instrumentów finansowych** – obejmujących między innymi finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych przy zabytkach, udzielenie dotacji na finansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich, korzystnie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje;
- c) **instrumentów koordynacji** – obejmujących między innymi realizację zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych województwa małopolskiego;
- d) **instrumentów społecznych** – obejmujących między innymi działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także organizacjami pozarządowymi i grupami nieformalnymi w zakresie niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- e) **instrumentów kontrolnych** – obejmujących między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, analizy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z zapisami Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Wójt Gminy ma obowiązek sporządzania co dwa lata sprawozdań z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami. Sprawozdanie to ma być przedstawione Radzie Gminy. W celu dokonania oceny gminnego Programu Opieki nad Zabytkami niezbędne jest prowadzenie monitoringu działań podejmowanych dla realizacji poszczególnych działań określonych w tym programie.

Dla oceny realizacji programu opracowano następujące wskaźniki:

W ramach priorytetu I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

- poziom wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami
- wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom
- wartość środków finansowych pozyskanych ze źródeł zewnętrznych na rewaloryzację zabytków
- liczba obiektów zabytkowych, w których zmieniono funkcję użytkowania
- liczba wykonanych prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni

W ramach priorytetu II: Promocja dziedzictwa kulturowego i podnoszenie świadomości społeczności lokalnej w zakresie potrzeby ochrony i opieki nad zabytkami

- liczba inicjatyw edukacyjnych podjętych w placówkach oświatowych,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych,
- liczba opracowanych folderów promocyjnych,
- liczba podjętych działań we współpracy z organizacjami pozarządowymi

W ramach priorytetu III: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

- liczba założonych/wyłączonych kart do gminnej ewidencji zabytków

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, oprócz określenia zasad i form ochrony i opieki nad zabytkami porusza także zagadnienia finansowania prac przy zabytkach.

Art.71. ust. 2 wspomnianej wyżej ustawy określa, że sprawowanie opieki nad zabytkiem

wpisanym do rejestru zabytków, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich, budowlanych dla obiektów, których właścicielem lub użytkownikiem jest samorząd, stanowi zadanie własne samorządu.

Zarówno samorząd jak również podmioty posiadające tytuł prawny do zabytku mogą ubiegać się o dotację celową z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych zabytku.

Realizowanie zadań dotyczących ochrony i prac remontowo- konserwatorskich przy obiektach zabytkowych (ruchomych i nieruchomych) umożliwia wsparcie finansowe pochodzące ze środków:

- dotacji Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programów operacyjnych,
- dotacji Województwa Małopolskiego,
- dotacji - Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji - Fundusz Kościelny (dla prac przy obiektach sakralnych nieobejmujących konserwacji ruchomego wyposażenia kościołów),
- dotacji Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (dla założeń zieleni zabytkowej),
- dotacja Ministra Kultury i Dziedzictwa narodowego,
- dotacja Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- dotacje powiatu,
- dotacje gminy,
- i inne.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Zakłada się realizację poszczególnych zadań określonych w programie w szczególności poprzez dofinansowywanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków, za sprawą wystosowania odpowiedniej uchwały, określającej tryb i zasady udzielenia dotacji celowych. Zgodnie z art. 81 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U z 2017 r. poz. 2187) jednostki samorządu terytorialnego mają możliwość dotowania prac konserwatorskich,

restauratorskich oraz robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków. Tryb udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków określa w drodze uchwały organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego. Realizacja zadań związanych z opieką i ochroną nad zabytkami opierać się będzie również na pozyskiwaniu środków zewnętrznych.

Literatura

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2022 poz. 840)
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997r. poz. 78,483)
3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r., poz. 559 z późn. zm)
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2022 poz. 503 z późn. zm)
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2021 r. poz. 2351 z późn. zm.)
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2021r. poz. 1973 z późn. zm.)
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2022 poz. 916 z późn. zm.)
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2021 poz. 1899 z późn. zm.)
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194 z późn. zm.)
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. 2022 poz. 1327 z późn. zm.)
11. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r. poz. 385 z późn. zm.)
12. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 poz. 2393 z późn. zm.)
13. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164 z późn. zm.)
14. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030
15. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026
16. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2022-2025
17. Strategia Rozwoju Województwa „MAŁOPOLSKA 2030”
18. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego
19. Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2022-2025
20. Program Rozwoju Powiatu Gorlickiego na lata 2021-2027
21. Strategia Rozwoju Gminy Lipinki na lata 2021-2030
22. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Lipinki
23. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Lipinki
24. Gminny Program Rewitalizacji Gminy Lipinki na lata 2017-2022
25. *Lipinki - zarys dziejów*, A. Karp, 1992 r.
26. *Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik metodyczny*, 2009
27. *Gorlice na Karpackim Trakcie Naftowym*, wyd. UM w Gorlicach
28. *Skarb Gorlickiej Ziemi – ocalić od zapomnienia...*, Ewa Buhl, Gorlice 2011
29. www.gminalipinki.pl
30. www.sanktuarium.lipinki.pl

31. www.elipinki.pl

**Załącznik nr 1 do
Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami
Gminy Lipinki na lata 2023-2026**

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Lipinki

Zabytki Nieruchome

BEDNARKA

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Informacje o wpisie do rejestru zabytków
1	Bednarka	Cerkiew grekokatolicka p. w. Opieki Najświętszej Maryi Panny,	działka nr 303	Wpis do rejestru zabytków A-212 z 12.10.1990
2	Bednarka	Cmentarz wojenny nr 84 z okresu I wojny światowej	działka nr 400	Wpis do rejestru zabytków A – 1357/M z 09.07.2013
3	Bednarka	Cmentarz gr.-kat.	działka nr 402/3,402/4	
4	Bednarka	Kapliczka przy drodze z Gorlic do Żmigrodu, mur.	działka nr 541/1	
5	Bednarka	Kapliczka przy drodze z Gorlic do Żmigrodu, drewn.	działka nr 314/4	
6	Bednarka	Krzyż kam.	obok nr 19 działka nr 487	
7	Bednarka	Kapliczka kam.	obok nr 88 działka nr 373/1	
8	Bednarka	Budynek mieszkalny	3, działka nr 406/3	
9	Bednarka	Budynek mieszkalny	25 działka nr 311	
10	Bednarka	Budynek mieszkalny	26 działka nr 312/1	
11	Bednarka	Budynek mieszkalny	34 działka nr 305	
12	Bednarka	Budynek mieszkalny	46 działka nr 300	
13	Bednarka	Budynek mieszkalny	62 działka nr 144	
14	Bednarka	Budynek mieszkalny	84 działka nr 47	

KRYG

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Informacje o wpisie do rejestru zabytków
1	Kryg	Kościół rzym-kat.	działka nr 1235/4	
2	Kryg	Plebania	70 działka nr 1235/10	
3	Kryg	Nagrobki w starej części cmentarza	działka nr 1231	
4	Kryg	Krzyż przydrożny, żel.	obok nr 102	

			działka nr 349/4	
5	Kryg	Krzyż przydrożny, kam.	działka nr 1235/7	
6	Kryg	Kaplica cmentarna, mur.	działka nr 1231	
7	Kryg	Krzyż przydrożny, kam.	obok nr 86 działka nr 183/2	
8	Kryg	Kapliczka słupkowa, drewn.	obok nr 86 działka nr 188	
9	Kryg	Krzyż przydrożny kam.	obok nr 262A działka nr 1401/2	
10	Kryg	Budynek mieszkalny	49 działka nr 1136/4	
11	Kryg	Budynek mieszkalny	84 działka nr 183/1	
12	Kryg	Budynek mieszkalny	124 działka nr 545/1	
13	Kryg	Budynek mieszkalny	128 działka nr 622/3	
14	Kryg	Budynek mieszkalny	173 działka nr 1670/2	
15	Kryg	Wiatrak	obok nr 173 działka nr 1670/3	
16	Kryg	Budynek mieszkalny	286 działka nr 1515/1	
17	Kryg	Budynek mieszkalny	316 działka nr 1273/3	
18	Kryg	Budynek mieszkalny	323 działka nr 1259	
19	Kryg	Ośrodek zdrowia	446 działka nr 301/6	

LIPINKI

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Informacje o wpisie do rejestru zabytków
1	Lipinki	Kościół p. w. Wniebowzięcia NMP	działka nr 2195	Wpis do rejestru zabytków A – 188 z 08.12.1989 r.
2	Lipinki	Kaplica cmentarna Straszewskich	działka nr 2090	Wpis do rejestru zabytków A – 1352/M z 18.09.2013 r.
3	Lipinki	Zespół dworsko - parkowy	działki nr 2100, 2101, 2102/2, 2099/1, 2099/2, 2102/3, 2023/3, 2023/4, 2023/5, 2023/8, 2023/9	Wpis do rejestru zabytków A – 103/M z 29.08.2007 r.
4	Lipinki	Figura Matki Boskiej, kam.	działka nr 2195	
5	Lipinki	Figura św. Jana Nepomucena, kam.	działka nr 2491	
6	Lipinki	Figura św. Józefa z Dzieciątkiem, przy drodze do Bednarki, kam.	działka nr 495/16	
7	Lipinki	Krzyż przydrożny, żel.	obok nr 57B działka nr 1986/13	
8	Lipinki	Kapliczka mur.	obok nr 198	

			działka nr 1031/1	
9	Lipinki	Krzyż przydrożny	działka nr 349/1	
10	Lipinki	Kaplica (nad rzeką), mur.	działka nr 2246/1	
11	Lipinki	Krzyże – nagrobki księży na cmentarzu mur.	działka nr 2090,2096/4	
12	Lipinki	Krzyż przy bramie cmentarnej, kam.	działka nr 2090	
13	Lipinki	Spichlerz przy plebani, drewn.	działka nr 2295/1, 2298	
14	Lipinki	Kaplica, mur.	działka nr 1932/1	
15	Lipinki	Kapliczka	działka nr 21/2	
16	Lipinki	Kapliczka	obok nr 142 działka 1456/5	
17	Lipinki	Budynek mieszkalny	1 działka nr 2336/2	
18	Lipinki	Budynek mieszkalny	5 działka nr 2192/3	
19	Lipinki	Budynek mieszkalny	15 działka nr 2246/1	
20	Lipinki	Budynek mieszkalny	65 działka nr 1990/1	
21	Lipinki	Budynek mieszkalny	172 działka nr 1225/7	
22	Lipinki	Budynek mieszkalny	174 działka nr 1225/2	
23	Lipinki	Budynek mieszkalny	215 działka nr 933/3	
24	Lipinki	Budynek mieszkalny	232 działka nr 777	
25	Lipinki	Budynek mieszkalny	277 działka nr 2489	
26	Lipinki	Budynek mieszkalny	346 działka nr 111/3	
27	Lipinki	Piwnica	obok nr 346 działka nr 111/3	

PAGORZYNA

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Informacje o wpisie do rejestru zabytków
1	Pagorzyna	Cmentarz wojenny nr 103 z okresu I wojny światowej	działka nr 742/2	Wpis do rejestru zabytków A – 1354/M z 18.09.2013r.
2	Pagorzyna	Krzyż k. Nr 212, mur.	działka nr 676/85	
3	Pagorzyna	Posąg Chrystusa Frasobliwego, kam.	działka nr 727	
4	Pagorzyna	Budynek mieszkalny	4 działka nr 675/44	
5	Pagorzyna	Budynek mieszkalny	23 działka nr 524/9	
6	Pagorzyna	Budynek mieszkalny	36 działka nr 358	
7	Pagorzyna	Budynek mieszkalny	73 działka nr 682/38	

8	Pagorzyna	Budynek mieszkalny	84 działka nr 682/18	
9	Pagorzyna	Budynek mieszkalny	136 działka nr 323/2	

ROZDZIELE

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Informacje o wpisie do rejestru zabytków
1	Rozdziele	Cerkiew gr.-kat. P. w. Narodzenia NMP	działka nr 119	Wpis do rejestru zabytków A – 198 z 04.04.1990 r.
2	Rozdziele	Cerkiew gr.-kat. p.w. Wniebowzięcia Bogurodzicy	działka nr 307/2	Wpis do rejestru zabytków A – 58 z 31.05.1985r.
3	Rozdziele	Cmentarz wojenny Nr 85 z I wojny światowej	działka nr 360/5	Wpis do rejestru zabytków A – 1355/M z 17.09.2013r.
4	Rozdziele	Figura św. Mikołaja k. Nr 2, kam.	działka nr 456	
5	Rozdziele	Cmentarz gr.-kat.	działka nr 433	
6	Rozdziele	Krzyż łemkowski	obok nr 24 działka nr 392/1	
7	Rozdziele	Krzyż łemkowski kam.	obok nr 41 działka nr 311	
8	Rozdziele	Krzyż łemkowski kam.	obok nr 42 działka nr 295	
9	Rozdziele	Budynek mieszkalny	11 działka nr 118	
10	Rozdziele	Budynek mieszkalny	36 działka nr 350	

WÓJTOWA

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Informacje o wpisie do rejestru zabytków
1	Wójtowa	Kościół p. w. św. Bartłomieja Apostoła	działka nr 1285/2, 1286	Wpis do rejestru zabytków A-149 z 16.05.1989r.
2	Wójtowa	Cmentarz wojenny z I wojny światowej nr 102	działka nr 1558	Wpis do rejestru zabytków A – 1356/M z 17.07.2013r.
3	Wójtowa	Figura Matki Boskiej, mur.	363/1	
4	Wójtowa	Kapliczka kam.	działka nr 45/2	
5	Wójtowa	Kapliczka kam.	obok nr 237 działka nr 639	
6	Wójtowa	Krzyż drewn.	obok nr 349 działka nr 935/2	
7	Wójtowa	Plebania	47 działka nr 1288/2	
8	Wójtowa	Budynek mieszkalny	9 działka nr 1211/4	
9	Wójtowa	Budynek mieszkalny	21 działka nr 1149	
10	Wójtowa	Budynek mieszkalny	82 działka nr 1325	

11	Wójtowa	Budynek mieszkalny	94 działka nr 1347	
12	Wójtowa	Budynek mieszkalny	95 działka nr 1512/5	
13	Wójtowa	Budynek mieszkalny	107 działka nr 1554/1	
14	Wójtowa	Budynek mieszkalny	120 działka nr 1984/1	
15	Wójtowa	Budynek mieszkalny	210 działka nr 596	
16	Wójtowa	Budynek mieszkalny	221 działka nr 561	
17	Wójtowa	Budynek mieszkalny	229 działka nr 525	
18	Wójtowa	Budynek mieszkalny	230 działka nr 526	
19	Wójtowa	Budynek mieszkalny	252 działka nr 518	
20	Wójtowa	Stajnia	252 działka nr 518	
21	Wójtowa	Budynek mieszkalny	253 działka nr 410/2	
22	Wójtowa	Budynek mieszkalny	314 działka nr 45/1	
23	Wójtowa	Budynek mieszkalny	318 działka nr 651/1	

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Lipinki
Stanowiska archeologiczne
BEDNARKA

Lp.	Miejscowość	Rodzaj stanowiska	Chronologia	Nr stanowiska w miejscowości/na obszarze/Obszar AZP
1.	Bednarka	śląd osadniczy	epoka kamienia	1/4, AZP 111-70
2.	Bednarka	osada	średniowiecze	2/5, AZP 111-70

KRYG

Lp.	Miejscowość	Rodzaj stanowiska	Chronologia	Nr stanowiska w miejscowości/na obszarze/Obszar AZP
1.	Kryg	Zamczysko – wpis do rejestru zabytków pod nr rej. A-699, decyzja z dn. 04.11.1972 r.	średniowiecze	1/2, AZP 111-69
2.	Kryg	śląd osadniczy		2/1, AZP 111-69
3.	Kryg	śląd osadniczy	epoka kamienia	3/3, AZP 111-69
4.	Kryg	śląd osadniczy	średniowiecze	4/4, AZP 111-69
5.	Kryg	śląd osadniczy	średniowiecze	5/5, AZP 111-69
6.	Kryg	śląd osadniczy	epoka brązu	6/6, AZP 111-69
7.	Kryg	osada	średniowiecze	7/7, AZP 111/69
8.	Kryg	śląd osadniczy	epoka brązu	8/8, AZP 111/69
9.	Kryg	śląd osadniczy	epoka żelaza	9/9, AZP 111/69
10.	Kryg	śląd osadniczy	epoka żelaza	10/10, AZP 111/69

11.	Kryg	osada	średniowiecze	11/11, AZP 111/69
12.	Kryg	śląd osadniczy	epoka kamienia	12/12, AZP 111/69
13.	Kryg	śląd osadniczy	epoka kamienia	13/13, AZP 111/69
14.	Kryg	śląd osadniczy	epoka brązu	14/14, AZP 111/69
15.	Kryg	śląd osadniczy	epoka kamienia	15/15, AZP 111/69

LIPINKI

Lp.	Miejscowość	Rodzaj stanowiska	Chronologia	Nr stanowiska w miejscowości/na obszarze/Obszar AZP
1.	Lipinki	śląd osadniczy	epoka kamienia	1/48, AZP 111-69
2.	Lipinki	śląd osadniczy	epoka żelaza	2/49, AZP 111-69
3.	Lipinki	śląd osadniczy	epoka kamienia	3/50, AZP 111-69
4.	Lipinki	śląd osadniczy	średniowiecze	4/51, AZP 111-69
5.	Lipinki	śląd osadniczy	średniowiecze	5/52, AZP 111-69
6.	Lipinki	śląd osadniczy	średniowiecze	6/53, AZP 111-69
7.	Lipinki	śląd osadniczy	epoka	7/54, AZP 111/69
8.	Lipinki	śląd osadniczy	epoka brązu	8/55, AZP 111/69
9.	Lipinki	śląd osadniczy	epoka żelaza	9/56, AZP 111/69
10.	Lipinki	śląd osadniczy	epoka żelaza	10/57, AZP 111/69
11.	Lipinki	śląd osadniczy	średniowiecze	11/58, AZP 111/69
12.	Lipinki	śląd osadniczy	epoka kamienia	12/59, AZP 111/69
13.	Lipinki	śląd osadniczy	epoka kamienia	13/60, AZP 111/69
14.	Lipinki	śląd osadniczy	epoka brązu	14/61, AZP 111/69

ROZDZIELE

Lp.	Miejscowość	Rodzaj stanowiska	Chronologia	Nr stanowiska w miejscowości/na obszarze/Obszar AZP
1.	Rozdziele	śląd osadniczy	epoka kamienia	1/62, AZP 111-69
2.	Rozdziele	śląd osadniczy	epoka kamienia	2/63, AZP 111-69
3.	Rozdziele	śląd osadniczy	średniowiecze	3/64, AZP 111-69
4.	Rozdziele	osada	nowożytność	4/65, AZP 111-69

WÓJTOWA

Lp.	Miejscowość	Rodzaj stanowiska	Chronologia	Nr stanowiska w miejscowości/na obszarze/Obszar AZP
1.	Wójtowa	śląd osadniczy	epoka kamienia	1/6, AZP 110-69
2.	Wójtowa	śląd osadniczy	epoka żelaza	2/76, AZP 110-69
3.	Wójtowa	śląd osadniczy	średniowiecze	3/77, AZP 110-69
4.	Wójtowa	śląd osadniczy	pradzieje	4/78, AZP 110-69
5.	Wójtowa	śląd osadniczy	epoka żelaza	5/79, AZP 110-69
6.	Wójtowa	śląd osadniczy	epoka żelaza	6/80, AZP 110-69
7.	Wójtowa	śląd osadniczy	epoka żelaza	7/81, AZP 110/69
8.	Wójtowa	śląd osadniczy	pradzieje	8/82, AZP 110/69
9.	Wójtowa	śląd osadniczy	średniowiecze	9/83, AZP 110/69
10.	Wójtowa	osada	średniowiecze	10/84, AZP 110/69
11.	Wójtowa	osada	średniowiecze	11/85, AZP 110/69
12.	Wójtowa	osada	nowożytność	12/86, AZP 110/69
13.	Wójtowa	śląd osadniczy	średniowiecze	13/87, AZP 110/69
14.	Wójtowa	śląd osadniczy	pradzieje	14/88, AZP 110/69

15.	Wójtowa	osada	średniowiecze	15/89, AZP 110/69
16.	Wójtowa	osada	nowożytność	16/90, AZP 110/69
17.	Wójtowa	śląd osadniczy	epoka kamienia	17/65, AZP 110/70

Przewodniczący Rady Gminy

Bogdan Czełuśniak